

Mengukur Pembangunan Pelancongan Warisan berdasarkan Petunjuk Pelancongan Lestari di Melaka Tengah

Measuring the Development of Heritage Tourism based on the Sustainable Tourism Indicators in Central Melaka

Pirasanah Sasidharan & Rahimah Wahid

Jabatan Kemasyarakatan dan Kewarganegaraan, Fakulti Sains Kemanusiaan,
Universiti Pendidikan Sultan Idris, Tanjong Malim, Perak, Malaysia

*e-mail: pirasanah150192@gmail.com

Received: 16 March 2021; **Accepted:** 11 August 2021; **Published:** 12 August 2021

To cite this article (APA): Sasidharan, P., & Wahid, R. (2021). Measuring the Development of Heritage Tourism based on the Sustainable Tourism Indicators in Central Melaka. *EDUCATUM Journal of Social Sciences*, 7(2), 66-81. <https://doi.org/10.37134/ejoss.vol7.2.7.2021>

To link to this article: <https://doi.org/10.37134/ejoss.vol7.2.7.2021>

Abstrak

Artikel ini membincangkan kegunaan konsep lestari dalam pembangunan pelancongan warisan yang dijalankan di Bandar Melaka kebelakangan ini. Kajian di buat terhadap pengetahuan masyarakat setempat terhadap pembangunan yang berlaku di sekitar Bandar Melaka dan implikasinya terhadap alam sekitar dan bangunan bersejarah. Objektif kajian adalah untuk mengenal pasti tahap pengetahuan penduduk, pembangunan pelancongan dan kesan pembangunan pelancongan kepada kelestarian pelancongan warisan dengan berpandukan Petunjuk Pelancongan Lestari di Bandar Melaka. Seramai 382 orang responden yang menetap di sekitar Bandar Melaka dipilih sebagai responden kajian. Data dikumpul menggunakan kaedah persampelan rawak mudah melalui borang soal selidik dan dianalisis menggunakan statistik deskriptif. Secara keseluruhannya, tahap pengetahuan penduduk tempatan tentang pembangunan pelancongan warisan di Melaka Tengah adalah tinggi ($M=3.92$, $SP=0.37$), tahap perubahan pembangunan pelancongan warisan adalah tinggi ($M=3.67$, $SP=0.26$) manakala kesan pembangunan pelancongan terhadap kelestarian pelancongan warisan juga berada di tahap yang tinggi ($M=4.07$, $SP=0.17$). Secara kesimpulannya, perubahan pembangunan pelancongan memberi kesan kepada kelestarian pelancongan warisan di Melaka Tengah. Implikasi kajian ini dapat dijadikan garis panduan bagi Kerajaan Negeri Melaka dan Pihak Berkuasa Tempatan dalam merancang pembangunan pelancongan warisan secara lestari berasaskan Petunjuk Pelancongan Lestari.

Kata kunci: Tahap pengetahuan, pembangunan pelancongan, kesan pembangunan, kelestarian, pelancongan warisan

Abstract

This article discusses the use of the sustainability concept in the development of heritage tourism conducted in Bandar Melaka lately. The study was conducted on the local community knowledge of the development that took place around the city of Melaka and its implications on the environment and historic buildings. The objective of the study is to identify the level of knowledge of the population, tourism development and the impact of tourism development on the sustainability of heritage tourism based on the Guidelines for Sustainable Tourism in Bandar Melaka. A total of 382 respondents living around Bandar Melaka were selected as respondents for the study. Data were collected using a simple random sampling method through a questionnaire form and analyzed using descriptive statistics. Overall, the level of knowledge of local people about the development of heritage tourism in Central Melaka is high ($M = 3.92$, $SP = 0.37$), the level of change in the development of heritage tourism is high ($M = 3.67$, $SP = 0.26$) while the impact of tourism development on the sustainability of heritage tourism was also at a high level ($M = 4.07$, $SP = 0.17$). In conclusion, changes in tourism development affect the sustainability of heritage tourism in Central Melaka. The implications of this study can be used as a guideline for the Melaka State

PENGENALAN

Perkembangan industri pelancongan di Melaka menarik pelabur dan menyediakan peluang pekerjaan kepada penduduk tempatan. Motif pelancong berkunjung ke negeri Melaka adalah berbeza mengikut citarasa mereka sendiri tetapi kebanyakan mereka melawat Melaka untuk melihat bangunan-bangunan bersejarah (Ang, 2015). Oleh demikian, kerajaan negeri Melaka mengambil usaha intensif dalam mempromosi aktiviti pelancongan negeri Melaka sebagai destinasi utama pelancong dari luar negara. Di samping itu, sektor swasta juga menjalankan pelbagai usaha berterusan bagi mempromosikan pelancongan negeri Melaka di peringkat antarabangsa antaranya mengadakan *Matta Fair* dan *Cuti-Cuti Melawat Melaka*.

Sektor pelancongan memainkan peranan penting dalam menentukan tahap kualiti hidup penduduk dan keseimbangan alam sekitar di sesebuah bandar. Kini konsep pembangunan pelancongan lestari dipraktikkan bagi memulihara alam sekitar, warisan sejarah dan budaya yang terdapat di sekitar Bandaraya Melaka. Sehubungan itu, wujud persoalan tentang bagaimana dan sejauh mana rancangan pembangunan pelancongan di Melaka mengamalkan konsep kelestarian. Setiap perancangan pembangunan pelancongan di negeri Melaka perlu dijalankan berpandukan dengan konsep pembangunan lestari agar keindahan yang dinikmati sekarang dapat dibawa kepada generasi akan datang. Oleh itu, Petunjuk Pelancongan Lestari (Jadual 1) boleh dirujuk bagi memastikan alam sekitar serta sumber lain seperti warisan sejarah dan budaya yang terdapat di sekitar Bandaraya Melaka dapat dipulihara. Dalam pembangunan pelancongan lestari, petunjuk ini digunakan bagi menentukan hala tuju perancangan dalam memudahkan pencapaian matlamat pembangunan pelancongan secara lestari. Petunjuk teras Organisasi Pelancongan Dunia (WTO) secara umum dikelompokkan ke dalam beberapa jenis bidang iaitu petunjuk ekonomi, perancangan, sosial dan ekologi (Dymond, 1997). Tambahan pula, Petunjuk Pelancongan Lestari mengandungi petunjuk utama seperti penjagaan tapak, tekanan, kegunaan intensif, pengurusan bahan buangan, impak sosial, kepuasan penduduk tempatan, kawalan pembangunan, proses perancangan, kepuasan pengguna (pelancong) dan sumbangan kepada ekonomi tempatan yang mempunyai perincian ukuran tersendiri (Jadual 1). Pihak berkuasa tempatan dan organisasi pelancongan di Negeri Melaka dapat menggunakan petunjuk ini sebagai alat yang berguna dalam pengoperasian pembangunan pelancongan lestari. Kesemua petunjuk ini digunakan sebagai asas kajian ini.

Jadual 1: Petunjuk Pelancongan Lestari

Petunjuk Utama	Perincian Ukuran	Bidang Petunjuk
Penjagaan Tapak	Kategori penjagaan tapak yang mengikut indek “International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources” (IUCN)	Ekologi
Tekanan	Jumlah pelancong ke lokasi (tahunan dan bulanan)	Ekologi
Kegunaan Intensif	Kegunaan secara intensif pada tempoh tertinggi (jumlah pelawat per hektar)	Ekologi

Pengurusan Bahan Buangan	Peratusan bahan buangan yang dihantar ke tapak pelupusan (Petunjuk tambahan seperti bekalan air boleh juga digunakan)	Ekologi
Impak Sosial	Nisbah jumlah pelancong dengan penduduk tempatan (semasa tempoh tertinggi dan tempoh selepasnya)	Sosial
Kepuasan Penduduk Tempatan	Tahap kepuasan yang diluahkan oleh penduduk tempatan (menggunakan bancian soal-selidik)	Ekonomi
Kawalan Pembangunan	Menggunakan prosedur rujukan persekitaran atau kawalan formal terhadap pembangunan pada tapak dan kepadatan	Perancangan
Proses Perancangan	Menggunakan pelan perancangan wilayah yang telah dirancang untuk kawasan termasuk perancangan pelancongan	Perancangan
Kepuasan Pengguna (Pelancong)	Tahap kepuasan yang diluahkan oleh pelancong (menggunakan bancian soal-selidik)	Ekonomi
Sumbangan Kepada Ekonomi Tempatan	Bahagian sumbangan daripada jumlah keseluruhan ekonomi yang diperoleh dari sektor pelancongan	Ekonomi

Sumber: Dipetik dan diolah daripada Fatimah & Fauziah (2010), sumber asal: Dymond (1997)

Para sarjana juga menunjukkan perhatian terhadap isu pelancongan lestari di destinasi warisan. Hal ini kerana dalam mengejar pembangunan yang pesat manusia sering mengabaikan aspek kelestarian alam sekitar. Di mana dapat dilihat amalan kelestarian alam sekitar yang rendah di Bandar Melaka (Zaipul Anwar, 2019). Kelemahan pihak berkuasa tempatan dalam menguruskan alam sekitar juga didapati menyumbang kepada masalah alam sekitar di kawasan kajian. Manakala, pengetahuan asas masyarakat Melaka Tengah tentang kelestarian alam sekitar masih tidak mencukupi dalam mewujudkan sebuah komuniti dan persekitaran yang lestari. Dalam memenuhi permintaan daripada sektor pelancong yang semakin meningkat, pihak berkuasa tempatan telah merancang pelbagai usaha pembangunan yang telah memberi kesan terhadap perubahan persekitaran kawasan di Melaka Tengah. Kemasukkan pelancongan yang begitu ramai telah meningkatkan kekangan terhadap pengurusan sisa pepejal di Bandar Melaka. Antaranya masalah longgokan sampah yang mencemarkan imej kawasan pelancongan dan turut memberikan tekanan kepada penduduk setempat dengan keadaan persekitaran yang tidak bersih. Selain itu, keadaan ini ditambah dengan sikap pelancong yang tidak menjaga kebersihan serta peniaga yang hanya mementingkan keuntungan semata-mata tanpa menguruskan pembuangan sampah dengan baik. Kelemahan pihak berkuasa tempatan dalam proses penguatkuasaan penjagaan alam sekitar juga turut menjadi punca kepada kemerosotan ekosistem persekitaran kawasan kajian (Zaipul Anwar, 2019).

Kelemahan dalam perancangan pembangunan pelancongan dapat dilihat melalui proses pembinaan bangunan Dataran Pahlawan yang merupakan tapak asal tinggalan warisan. Kerja-kerja pembinaan di kawasan berkenaan telah memberi kesan terhadap struktur binaan bangunan warisan yang berhampiran. Manakala, pembinaan Menara Taming Sari yang menjadi mercu tanda dengan berketinggian 110 meter di Bandar Melaka telah menyebabkan pencemaran bunyi setiap kali menara berkenaan bergerak (Abas et.al., 2017). Pembinaan sesebuah bangunan yang baru dan mega di kawasan warisan adalah tidak sesuai mengikut prinsip kelestarian. Selain itu, kualiti hidup masyarakat setempat turut mengalami perubahan melalui proses pembangunan pelancongan ini. Gaya hidup moden yang berunsurkan budaya barat telah diasimilasikan dalam kehidupan seharian mereka. Proses pembangunan dan pemodenan ini telah menghakis nilai-nilai tradisional masyarakat di Melaka yang mengganggu kelestarian sosial (Baharuddin & Nikmatul, 2007). Tambahan pula, kedatangan pelancong menyebabkan berlakunya kesesakan lalu lintas di kawasan bandar terutamanya laluan di Bangunan Stadhuys, Dataran Pahlawan dan Jonker Walk. Keadaan ini menyebabkan penduduk tempatan sukar untuk menjalankan aktiviti seharian mereka. Selain itu, pembukaan dan pembinaan bangunan baru seperti hotel dan resort, telah menjadikan Melaka semakin sesak terutamanya di kawasan Bandar Melaka. Berdasarkan isu yang dibincangkan, satu kajian telah dibuat berpandukan Petunjuk Pelancongan Lestari untuk mengukur kelestarian yang terdapat dalam pembangunan pelancongan Warisan di Bandar Melaka.

Pelancongan Warisan dan Lestari

Pelancongan bersejarah atau warisan bermaksud melancong dengan tujuan utama untuk menerokai sejarah dan warisan tempat. Ini mungkin bermaksud lawatan sederhana seni bina sejarah yang terkenal, mengunjungi muzium tempatan yang mendokumentasikan masa lalu melalui artifak, seni, dan peninggalan sastera, atau bahkan sesuatu yang pelik seperti mencicipi resipi sejarah yang sah di tempat asalnya. Masyarakat sering menggabungkan kunjungan ke sesuatu destinasi pelancongan warisan sebagai cinta terhadap sejarah dengan keseronokan melancong yang lain seperti membeli-belah, lawatan ke taman hiburan, dan penginapan resort mewah. Oleh itu, tempat-tempat yang mempunyai warisan yang kaya dan pada masa yang sama, merancang infrastruktur pelancongan yang baik untuk memenuhi semua kategori pelancong mendapat nilai tertinggi dari segi populariti sebagai destinasi pelancongan.

Perancangan pembangunan pelancongan memerlukan proses perancangan lestari, yang memastikan bahawa destinasi mempunyai ekonomi yang stabil, memelihara keadaan persekitaran dan budaya mereka. Organisasi Pelancongan Dunia (UNWTO), selama dua dekad, telah menerapkan satu set petunjuk untuk menentukan kelestarian pelancongan. Panduan UNWTO telah menjadi rujukan penting kepada perancang pembangunan dan pihak yang berkepentingan dan sektor pelancongan. Panduan ini menerangkan tahap-tahap penting dalam penjelasan dan penerapan sains, teknologi dan inovasi. Tahap-tahap ini dapat dibahagikan kepada tiga kategori iaitu reka bentuk, aplikasi dan penilaian (Aguilar-Becerra et. al, 2017). Siti Norsakira dan Rosniza Aznie (2018) menyatakan bahawa gaya senibina bangunan warisan yang masih dikekalkan di Kuala Lipis ialah senibina nusantara, tradisional Melayu, selatan China, pengaruh Moghul, neo-klasikal, tudor, *art-deco* dan *palladian (Sino-Malay)* di mana penduduk tempatan di Kuala Lipis bersedia untuk menerima dan melibatkan diri dalam aktiviti melalui pelancongan warisan. Siti Salina dan Zuliskandar (2018) menyatakan bahawa Bandar Melaka berpotensi untuk dibangunkan sebagai destinasi pelancongan warisan sejarah dan arkeo-pelancongan warisan. Hasil kajian ini menjelaskan bahawa Bandar Melaka dapat dibangunkan sebagai kawasan pelancongan warisan tetapi pembangunan yang pesat itu menjejaskan banyak kawasan warisan yang berhampiran.

Ang (2016) menjelaskan bahawa pembangunan pelancongan yang tidak terurus dengan baik serta peningkatan kemasukan pelancong ke Bandar Melaka telah menyebabkan berlakunya pencemaran sungai. Pembangunan pelancongan tanpa mengambil kira konsep kelestarian boleh memberikan kesan kepada alam sekitar. Kajian ini memfokuskan kepada perubahan fizikal dan kesan daripada pembangunan baru yang boleh digunakan sebagai salah satu elemen dalam kajian pengkaji ini.

Nurfashihah dan Indera Syahrul (2021) menjelaskan bahawa terdapat kesan positif dan kesan negatif daripada pembangunan moden dan pesat di Bandar Melaka. Selepas Bandar Melaka diwartakan sebagai Tapak Warisan Dunia UNESCO, berlakunya perkembangan pelancongan yang drastic telah memberi

pelbagai kesan terutamanya kepada industri pelancongan Malaysia dan masyarakat setempat. Pembangunan moden digalakkan bagi membangunkan negeri Melaka menjadi destinasi pelancongan dunia yang terkenal tetapi pembangunan yang tidak terkawal memberi implikasi kepada kawasan itu sendiri.

Suhartiningsih et.al. (2020) menyatakan bahawa perkembangan inap desa yang semakin meningkat dapat menjana pendapatan negara dan menjadi satu agen pembangunan sosioekonomi terutamanya bagi masyarakat luar bandar. Inap desa di sesebuah kawasan yang dapat menjana pendapatan penduduk. Penduduk mengambil inisiatif untuk menyediakan kemudahan penginapan di kawasan mereka. Penduduk bersama-sama berusaha dan bersemangat dalam memajukan industry pelancongan dengan bantuan yang diberikan oleh kerajaan dan swasta. Walaupun penduduk mempunyai pengetahuan yang sedikit mengenai industri pelancongan tetapi semangat mereka untuk turut libat dalam pembangunan ini amat besar.

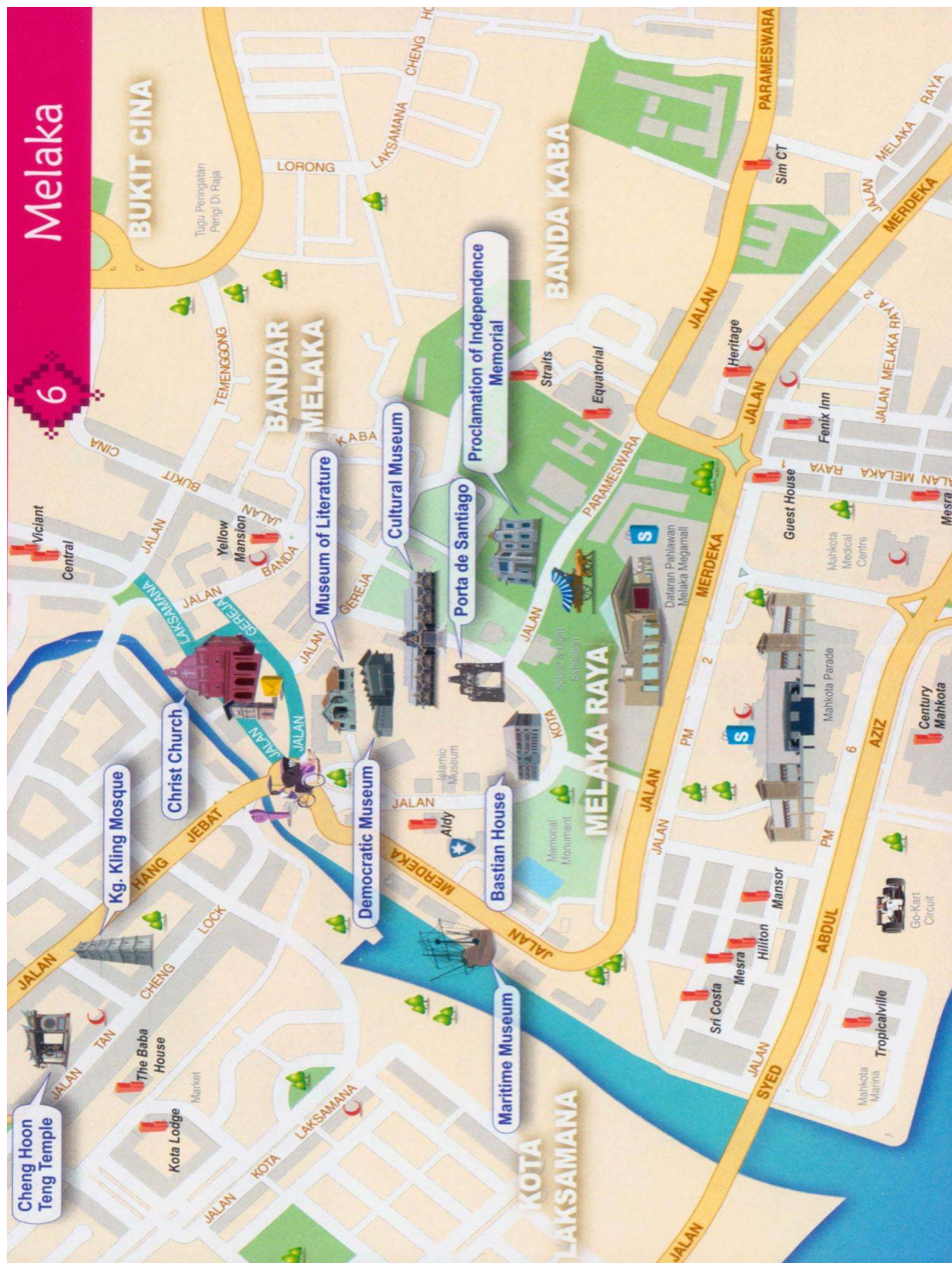
Kajian literatur yang dibuat oleh Rahimah (2019) menyatakan bahawa banyak projek pembangunan dijalankan di Melaka Tengah yang berpotensi memberikan impak kepada persekitaran. Walaubagaimanapun, jika langkah-langkah yang sesuai diambil dapat mengurangkan dan mengawal kesan yang akan diterima oleh persekitaran tersebut.

Mohamad Zaki et. al (2018) menjelaskan bahawa elemen alam semulajadi dan warisan lama yang tidak diperbaharui, menjadi tarikan utama pelancongan di kebanyakan destinasi. Pentingnya untuk mempertimbangkan pendekatan pembangunan pelancongan lestari dalam membuat sebarang perancangan pelancongan agar usaha pemeliharaan dan pemuliharaan alam sekitar dapat diteruskan. Destinasi pelancongan yang tidak menjaga kelestarian alam sekitar dan warisannya akan menjadi sukar untuk menarik pelancong dan akhirnya pelancongan destinasi tersebut akan gagal.

Ulasan daripada literature kajian terdahulu menimbulkan persoalan tentang apakah impak pembangunan pelancongan terhadap kelestarian pelancongan warisan di Bandar Melaka. Persoalan yang timbul telah mendorong untuk menjalankan satu kajian dengan objektif kajian iaitu mengenalpasti tahap pengetahuan penduduk tempatan tentang pembangunan pelancongan warisan, mengetahui perubahan pembangunan pelancongan warisan berdasarkan Petunjuk Pelancongan Lestari dari perspektif penduduk tempatan dan mengkaji kesan pembangunan pelancongan terhadap kelestarian pelancongan warisan di Melaka Tengah.

METODOLOGI

Kajian ini menggunakan pendekatan kuantitatif dengan reka bentuk tinjauan. Soal selidik digunakan untuk mendapatkan maklumat tentang tahap pengetahuan penduduk terhadap pembangunan pelancongan lestari, perubahan pembangunan pelancongan warisan dan kesan pembangunan terhadap pelancongan warisan di Bandar Melaka dengan berasaskan Petunjuk Pelancongan Lestari. Lokasi kajian yang dipilih untuk menjalankan kajian ini adalah di Daerah Melaka Tengah dan tertumpu kepada Bandar Melaka (Rajah 1) yang menjadi kawasan pelancongan warisan utama negeri Melaka. Pemilihan sampel dibuat secara rawak mudah terhadap penduduk Bandar Melaka seramai 64400 orang (Jabatan Perangkaan Melaka, 2018) yang memberi peluang yang sama kepada setiap subjek dalam populasi kajian (Bavani et. al, 2019). Daripada populasi tersebut jumlah responden yang disasarkan adalah seramai 382 orang dari beberapa lokasi tumpuan penduduk antaranya ialah kawasan perumahan, pusat komuniti, medan selera, kedai runcit, pusat membeli-belah, dan tempat pelancongan.

Rajah 1: Peta lokasi Bandar Melaka
Sumber: TourMalaysia.com, (2015)

Instrumen kajian yang digunakan dalam kajian ini adalah soal selidik dalam mendapatkan data kuantitatif yang dibina sendiri oleh pengkaji bersesuaian dengan persetujuan pakar-pakar bidang yang berkaitan. Borang soal selidik ini terdiri daripada 4 bahagian iaitu demografi responden, pengetahuan penduduk tentang pembangunan pelancongan warisan, perubahan pembangunan pelancongan warisan dan kesan pembangunan pelancongan warisan. Soal selidik hanya berfokus kepada penduduk tempatan kerana mereka lebih memahami situasi sebenar yang berlaku di Bandar Melaka dan lebih menerima impak terhadap pembangunan pelancongan warisan ini. Dapatan kajian ini telah menjawab semua persoalan yang terdapat dalam kajian ini. Semua data daripada borang soal selidik di analisis secara

deskriptif dengan menggunakan analisis deskriptif yang mempunyai kekerapan, peratus, min dan sisihan piawai.

DAPATAN KAJIAN DAN PERBINCANGAN

Demografi Responden

Bahagian ini membincangkan demografi responden yang telah menjawab soal selidik yang diedarkan. Dapatan daripada soal selidik menunjukkan majoriti responden adalah daripada lingkungan umur 40-49 tahun iaitu seramai 124 orang dan diikuti dengan 30-39 tahun seramai 103 orang. Seterusnya, majoriti responden yang menjawab soal selidik ini adalah lepasan sekolah menengah iaitu seramai 131 orang dan diikuti responden berpendidikan ijazah sarjana muda iaitu seramai 111 orang. Manakala, responden berbangsa Melayu yang menjadi bangsa majoriti yang menjawab soal selidik iaitu seramai 185 orang. Seramai 205 orang responden lelaki dan 178 orang responden perempuan menjawab soal selidik ini. Selain itu, responden yang terlibat dalam soal selidik ini majoritinya bekerja di sektor swasta iaitu seramai 129 orang (Jadual 4).

Jadual 4: Demografi responden

Kategori	Deskripsi	Kekerapan (N)	Peratus (%)
Umur	Kurang daripada 20 tahun	2	0.5
	20-29 tahun	93	24.3
	30-39 tahun	103	26.9
	40-49 tahun	124	32.4
	50-59 tahun	37	9.7
	60 tahun dan ke atas	24	6.3
	Pendidikan	Sekolah Rendah	37
Sekolah Menengah		131	34.2
Diploma		69	18.0
Ijazah Sarjana Muda		111	29.0
Srjana/PhD		31	8.1
Tiada pendidikan formal		4	1.0
Bangsa	Melayu	185	48.3
	Cina	71	18.5
	India	127	33.2
	Lain-lain		
Pekerjaan	Sendiri	99	25.8
	Kerajaan	74	19.3

	Swasta	129	33.7
	Bersara	28	7.3
	Tiada pekerjaan	53	13.8
Jantina	Lelaki	205	53.5
	Perempuan	178	46.5

Tahap Pengetahuan Responden Terhadap Pembangunan Pelancongan Warisan

Tahap pengetahuan dalam kalangan responden adalah penting bagi menentukan proses pembangunan pelancongan warisan yang berlaku di Bandar Melaka. Dapatan menunjukkan purata keseluruhan item mempunyai nilai min dan sisihan piawai melebihi skala tinggi iaitu diantara nilai min 3.67-5.00. Min purata keseluruhan item ($M=3.92$, $SP=0.37$) menunjukkan tahap pengetahuan responden terhadap pembangunan pelancongan warisan di Melaka Tengah adalah tinggi (Jadual 5). Item “perkhidmatan sistem pembentungan yang kurang memuaskan di Bandar Melaka” menunjukkan min yang tinggi. Dalam hal ini, responden sedar akan masalah kekurangan bilangan tandas awam di Bandar Melaka yang menjadi isu penting dalam pembangunan pelancongan lestari.

Oleh itu, hasil kajian ini juga menunjukkan bahawa penduduk di Bandar Melaka mempunyai pengetahuan yang tinggi terhadap pembangunan yang dilakukan di kawasan Bandar Melaka. Mereka sentiasa peka dengan pembangunan-pembangunan baru yang dibuat di Bandar Melaka. Responden tahu akan berlakunya perubahan daripada pembangunan pelancongan yang dibuat dengan lebih mendalam. Responden memandang serius terhadap perubahan yang berlaku ini.

Penduduk di Bandar Melaka sedar akan tanggungjawab mereka dan pihak berkuasa tempatan dalam menjaga alam sekitar secara lestari. Mereka juga memahami konsep pelancongan lestari yang menjadi kunci utama pembangunan mampan Bandar Melaka. Penglibatan mereka dalam arus pembangunan pelancongan di Bandar Melaka adalah aktif.

Kajian literatur juga menunjukkan Bandar Melaka yang mempunyai warisan sejarah sebagai kekuatannya telah mengalami kelemahan apabila beberapa elemen warisan yang tidak dijaga dengan baik dibuat penambahbaikan serta menghilangkan identiti warisan tersendiri (Siti Salina & Zuliskandar, 2018). Responden bersetuju bahawa tarikan utama di Bandar Melaka adalah kerana tinggalan sejarah dan monument, manakala kelemahan pula pembangunan bandar yang pesat telah menjejaskan usaha pembangunan warisan. Dapatan kajian ini juga dikaitkan dengan kajian yang dibuat oleh Siti Norsakira dan Rosniza Aznie pada tahun 2018, dimana penduduk tempatan di Kuala Lipis mempunyai pengetahuan mengenai potensi bandar Kuala Lipis dan bersedia untuk turut serta dalam aktiviti pembangunan pelancongan warisan. Perkara ini jelas menggambarkan bahawa pengetahuan masyarakat tempatan terhadap kawasan mereka bermastautin adalah memainkan peranan yang sangat penting dalam pembangunan kawasan tersebut.

Jadual 5: Pengetahuan Terhadap Pembangunan Pelancongan Warisan

	Min	Sisihan Piawai
Perkhidmatan sistem pembentungan (tandas) yang kurang memuaskan di Bandar Melaka.	4.36	0.48
Pelancongan di Bandar Melaka telah dipelbagaikan dengan menambah kawasan pelancongan rekreasi dan pusat membeli-belah atas permintaan yang tinggi.	4.34	0.47
Penjagaan alam sekitar dengan baik adalah penting.	4.32	0.51
Kerajaan menebusguna laut di pinggir pantai Bandar Hilir Melaka untuk tujuan pembangunan.	4.31	0.58
Pihak Berkuasa Tempatan bertanggungjawab dalam menjaga kebersihan dan keselamatan kawasan bandar.	4.30	0.61
Kemudahan kawasan tempat letak kereta terhad di Bandar Melaka.	4.28	0.75
Pembangunan baru perlu mempertimbangkan konsep lestari (pembangunan berterusan) bandar warisan.	4.28	0.73
Pembangunan pelancongan warisan di Melaka berkonsepkan warisan budaya.	3.88	0.76
Pembukaan River Cruise menambahkan elemen pembangunan pelancongan warisan di Bandar Melaka.	3.85	0.83
Bagi memastikan kelestarian pelancongan, lima kawasan di sekitar Bandar Melaka telah diwartakan sebagai zon bebas asap rokok (Bandar Melaka, Melaka Raya, MITC, Bandar Alor Gajah, Bandar Jasin).	3.83	0.77
Melaka Mural Art merupakan pembangunan pelancongan warisan terbaru yang menghiasi dinding bangunan kedai di sepanjang Sungai Melaka.	3.78	0.76

Khazanah warisan (masjid, tokong, gereja, bangunan rumah kedai lama) perlu dijadikan sebagai produk pelancongan utama di Bandar Melaka.	3.78	0.84
Kawasan lapang boleh dioptimumkan dengan mempelbagaikan aktiviti pelancongan (Night Market).	3.67	0.95
NGO dan pihak swasta bertanggungjawab dalam mengekalkan kelestarian kawasan bandar.	2.98	0.87
Mengetahui pengamalan konsep pelancongan lestari (Green Tourism).	2.86	0.78
Min Keseluruhan	3.92	0.37

Tahap Pengetahuan Responden Terhadap Perubahan Pembangunan Pelancongan Warisan

Tahap pengetahuan responden terhadap perubahan pembangunan pelancongan warisan adalah topik yang penting untuk diukur agar dapat mengetahui perubahan yang berlaku terhadap pelancongan warisan di Bandar Melaka daripada pembangunan yang dibuat. Dapat dilihat dalam Jadual 6, taburan nilai min dan sisihan piawai mengikut item. Dapatan menunjukkan purata keseluruhan item mempunyai nilai min dan sisihan piawai melebihi skala tinggi iaitu diantara nilai min 3.67-5.00. Min purata keseluruhan ($M=3.67$, $SP=0.26$) item perubahan terhadap pembangunan pelancongan warisan di Melaka Tengah adalah tinggi. Ini menunjukkan tahap pengetahuan responden terhadap perubahan pelancongan warisan di Melaka adalah tinggi. Item “Pembangunan pelancongan warisan menjana pendapatan Kerajaan Negeri Melaka” menunjukkan min yang tinggi. Responden tahu akan kebaikan kepada Kerajaan Negeri daripada pembangunan pelancongan warisan yang dirancang. Pembangunan pelancongan yang pesat akan meningkatkan kemasukkan pelancong yang ramai ke negeri Melaka di samping meningkatkan pendapatan negeri.

Responden bersetuju bahawa pembangunan pelancongan warisan dapat menjana pendapatan negeri dan meningkatkan ekonomi tempatan. Responden berpendapat bahawa pembangunan pelancongan baru ini membawa kebaikan kepada kerajaan negeri dan penduduk tempatan dengan menyediakan peluang pekerjaan yang banyak kepada penduduk melalui pembukaan destinasi pelancongan baru. Perkara ini dapat meningkatkan kualiti hidup masyarakat setempat. Pembangunan ini meningkatkan lagi kedatangan pelancong yang ramai ke Bandar Melaka dengan memberikan kepuasan yang baik kepada pelancong melalui penyediaan perkhidmatan pelancongan yang moden dan terkini. Manakala, responden sedar bahawa pembangunan baru yang mengubah struktur Bandar Melaka dan pelancongan warisan dijalankan untuk memenuhi permintaan pelancong. Responden juga mengetahui bahawa tekanan pembangunan pelancongan yang pesat memberi kesan kepada kawasan sekitarnya yang mengalami limpahan pembangunan tersebut.

Responden juga bersetuju bahawa hubungan komuniti tempatan iaitu bidang yang difokuskan dalam Petunjuk Pelancongan Lestari menjadi semakin rapat melalui penglibatan mereka dalam aktiviti pembangunan pelancongan warisan. Dari persektif penduduk, pembangunan lestari adalah pembangunan mampan dan mesra alam. Walaupun, penduduk sibuk dengan kerja masing-masing tetapi perkara ini tetap menyentuh minda mereka. Maka, tahap pengetahuan responden mempunyai hubungan yang tinggi dengan kelestarian pelancongan warisan, maka penglibatan mereka dalam mengetengahkan

kelestarian dalam pembangunan ini akan dicapai. Oleh itu, penduduk perlu sentiasa peka dengan isu ini agar mereka dapat mengamalkan kehidupan yang sejahtera.

Kajian terdahulu Ang (2016) menjelaskan bahawa pembangunan pelancongan yang tidak terurus dan peningkatan kedatangan pelancong menyebabkan pencemaran sungai mula berlaku. Di mana, pembangunan pelancongan boleh membawa implikasi terhadap alam sekitar. Suhartiningsih et. al. (2020) pula menyatakan bahawa pembangunan pelancongan ini turut menarik minat penduduk tempatan untuk melibatkan diri dalam arus pembangunan pelancongan yang berlaku di negeri Melaka kerana memberikan pulangan yang lumayan kepada mereka. Mereka bersemangat untuk meningkatkan pembangunan Inap Desa secara lestari walaupun pengetahuan mengenai industri pelancongan pada tahap yang sederhana.

Jadual 6: Perubahan Terhadap Pembangunan Pelancongan Warisan

	Min	Sisihan Piawai
Pembangunan pelancongan warisan menjana pendapatan Kerajaan Negeri Melaka.	4.38	0.52
Pembangunan pelancongan ini menyumbang kepada peningkatan ekonomi tempatan.	4.20	0.82
Perubahan pembangunan pelancongan ini memberi manfaat kepada ekonomi penduduk sekitarnya.	4.20	0.82
Pengurusan sisa di kawasan pelancongan dijalankan secara sistematik.	4.14	0.97
Hubungan komuniti tempatan menjadi semakin rapat apabila terlibat dalam aktiviti pembangunan pelancongan warisan.	4.10	0.41
Perubahan pembangunan pelancongan warisan di Bandar Melaka dirancang dengan teratur dan sistematik.	3.70	0.46
Budaya warisan (Puppet Show, Tarian Joget, Muzik Dongang Sayang) dipelihara secara lestari untuk menarik pelancong.	3.60	0.49
Tenaga Nasional Berhad (TNB) membuat perubahan dengan melaksanakan pemasangan meter pintar ke arah meningkatkan tenaga lestari selaras dengan pembangunan pelancongan.	3.51	0.86

Peningkatan kedatangan pelancong asing menyebabkan berlaku perubahan dalam sosial (gaya hidup, tingkahlaku, perbualan, sikap, sifat).	3.46	0.75
Bangunan Stadhuys masih dikekalkan dan dijaga dengan baik.	3.44	0.53
Pembangunan pelancongan di kawasan warisan memberi limpahan pembangunan yang aktif di kawasan Bandar Melaka.	3.42	0.66
Kawasan di sekitar mengalami perubahan akibat tekanan pembangunan pesat pelancongan.	3.39	0.75
Pelancong berpuas hati dengan perubahan pesat persekitaran dan kemudahan perkhidmatan yang terdapat di Bandar Melaka.	3.25	0.67
Terdapat perubahan dalam kegunaan tapak/kawasan secara intensif (rapi) pada tahap bilangan pelancong yang tinggi.	3.23	1.02
Berlaku perubahan drastik dalam penjagaan tapak pelancongan warisan.	3.06	0.47
Min Keseluruhan	3.67	0.26

Tahap Pengetahuan Responden Terhadap Kesan Pembangunan Pelancongan Warisan

Tahap pengetahuan responden terhadap kesan pembangunan pelancongan warisan diberi perhatian dalam mengukur kesan pembangunan yang dialami oleh sektor pelancongan warisan di Melaka. Dapat dilihat dalam Jadual 7, taburan nilai min dan sisihan piawai mengikut item. Dapatan menunjukkan purata keseluruhan item mempunyai nilai min dan sisihan piawai melebihi skala tinggi iaitu diantara nilai min 3.67-5.00. Min purata keseluruhan item kesan pembangunan pelancongan terhadap kelestarian pelancongan warisan di Melaka Tengah adalah sebanyak $M=4.07$ dan $SP=0.17$. Item “Bandar Melaka menjadi sempit akibat pembinaan dan pembukaan bangunan-bangunan baru dan mewah” menunjukkan min yang tinggi kerana pembinaan baru di kawasan tumpuan ramai agar dapat menarik pelancong tetapi pembinaan tersebut menyebabkan Bandar Melaka yang kecil menjadi lagi sempit dengan pertambahan bangunan baru.

Responden peka terhadap kesan yang diterima oleh pelancongan warisan di Bandar Melaka daripada pembangunan pelancongan yang baru dan moden. Mereka sedar akan penjagaan dan pemuliharaan

tempat warisan secara lestari. Responden tahu akan kesan positif mahupun negatif yang wujud daripada pembangunan pelancongan yang baru dijalankan. Mohamad Zaki et. al. (2018) juga mengutarakan isu ini dalam kajiannya iaitu jika pembangunan pelancongan dibuat tanpa perancangan yang baik dan betul akan memberi kesan negatif terhadap kawasan pelancongan tersebut.

Responden bersetuju bahawa pembangunan pelancongan yang baru akan memberi kesan terhadap kelestarian pelancongan warisan yang sedia ada iaitu pembinaan baru di kawasan warisan akan memberi impak terhadap bangunan bersejarah tersebut. Oleh itu, responden setuju atas pertimbangan Petunjuk Pelancongan Lestari dalam setiap pembangunan pelancongan warisan di Bandar Melaka. Setiap pembangunan pelancongan baru perlu merujuk kepada Petunjuk Pelancongan Lestari agar dapat mewujudkan satu pembangunan yang mampan dan mesra alam. Nurfashihah dan Indera Syahrul (2021) berpendapat sama terhadap isu ini bahawa Bandar Melaka sebagai destinasi pelancongan memerlukan pembangunan yang moden tetapi pembangunan yang tidak dikawal boleh memberikan kesan negatif kepada kawasan tersebut.

Setiap pembangunan pelancongan akan memberi kesan terhadap sesuatu kawasan, penduduk dan ekonomi. Oleh itu, pihak berkuasa perlu merancang dengan baik sebelum melakukan sebarang pembangunan pelancongan. Pembangunan pelancongan mengikut potensi sesuatu kawasan dapat memberi implikasi yang baik kepada masyarakat setempat terhadap kesejahteraan hidup mereka serta dapat mengekalkan keseimbangan alam sekitar. Kajian terdahulu (Nurfashihah & Indera Syahrul, 2021) menjelaskan bahawa pembangunan ini memberikan kesan positif kepada Melaka yang dimasukkan ke dalam peta pelancongan dunia sebagai salah satu destinasi pelancongan penting yang dilawati dan menjadi pilihan utama untuk dilawati di Malaysia kepada pelancong. Manakala, pembangunan pesat dan kepadatan yang tinggi di Bandar Melaka membawa keburukan kepada bandar warisan tersebut. Pembangunan moden yang berterusan dan tidak terkawal mengancam nilai sosial penduduk tempatan. Kesesakan lalu lintas yang berlaku disebabkan ketidaksesuaian guna tanah, tiada kawalan kemasukan kenderaan dalam bandar dan ruang tempat letak kereta yang terhad. Rahimah (2019) menyokong isu ini dengan menjelaskan bahawa kesan negatif yang bakal diterima oleh sesuatu persekitaran daripada pembangunan yang dijalankan dapat dikurangkan dengan mengambil langkah-langkah kawalan awal.

Kajian ini menunjukkan bahawa pembangunan pelancongan di Bandar Melaka terdapat unsur-unsur kelestarian apabila diukur dengan menggunakan Petunjuk Pelancongan Lestari. Namun begitu pelaksanaan kelestarian itu masih dalam aras sederhana dan perlukan peningkatan agar pembangunan pelancongan yang akan datang di Bandar Melaka berjaya di samping memelihara kelestarian alam sekitar dengan menjaga khazanah warisan. Di samping itu, pihak berkuasa tempatan iaitu Majlis Bandaraya Melaka Bersejarah harus merancang pembangunan pelancongan yang mampan. Tumpuan pemantauan projek pembangunan pelancongan oleh pihak berkuasa tempatan haruslah secara menyeluruh dan tidak hanya memberi perhatian kepada projek yang mendapat permintaan tinggi dalam sektor pelancongan. Pengabaian terhadap kawasan bangunan asal atau yang telah lama dibina akan turut menjejaskan kelestarian destinasi pelancongan warisan di Melaka Tengah.

Jadual 7: Kesan Terhadap Pembangunan Pelancongan Warisan

	Min	Sisihan Piawai
Bandar Melaka menjadi sempit akibat pembinaan dan pembukaan bangunan-bangunan baru dan mewah.	4.46	0.53
Peningkatan jumlah pelancong menyebabkan kesesakan jalan di Bandar Melaka yang menyukarkan penduduk tempatan menjalankan aktiviti harian.	4.44	0.50

Peningkatan kemasukkan pelancong meningkatkan pendapatan kerajaan negeri melalui aliran wang.	4.44	0.50
Peningkatan jumlah kuantiti sampah pada musim cuti (cuti sekolah, cuti perayaan, cuti am), mencemarkan imej Bandar Melaka yang kotor.	4.34	0.48
Pembangunan pelancongan warisan meningkatkan nilai tanah yang amat tinggi.	4.28	0.45
Zon bebas rokok memberikan gaya hidup yang sihat kepada masyarakat tempatan dan pelancong.	4.28	0.45
Pembangunan pelancongan di Bandar Melaka secara lestari meningkatkan kualiti hidup penduduk tempatan.	4.25	0.43
Jalan-jalan warisan lama dijaga baik dan jalan raya baru telah dibina atau dinaik taraf untuk menjaga kelestarian pelancongan.	4.21	0.62
Penggunaan bot-bot di River Cruise mencemarkan ekosistem Sungai Melaka.	4.14	0.35
Pembukaan kawasan pelancongan rekreasi dan pusat membeli-belah meningkatkan nilai produktif Bandar Melaka.	4.10	0.58
Tebus guna pinggir pantai di Bandar Hilir dijadikan kawasan perniagaan dan penempatan.	4.09	0.70
Pembangunan pelancongan menyediakan peluang pekerjaan yang dapat menambah pendapatan penduduk tempatan.	3.85	0.54
Terdapat beberapa kawasan yang bebas daripada asap rokok di Bandar Melaka.	3.58	0.49

Mengalami perubahan terhadap amalan budaya masyarakat tempatan (nilai-nilai tradisional) melalui kemasukan budaya asing (budaya popular).	3.36	0.48
Terdapat perubahan struktur bandar di Bandar Melaka akibat daripada tekanan pembangunan pelancongan yang pesat.	3.23	0.50
Min Keseluruhan	4.07	0.17

KESIMPULAN

Secara keseluruhan, tahap pengetahuan responden terhadap pembangunan, perubahan dan kesan pembangunan pelancongan warisan terhadap kelestarian adalah tinggi bagi ketiga-tiga pembolehubah yang dikaji dalam artikel ini. Implikasi yang dapat diperolehi daripada kajian ini adalah penduduk tempatan akan menjadi lebih peka tentang isu pembangunan pelancongan warisan di Melaka Tengah. Mereka akan menambahkan ilmu pengetahuan mereka dalam konsep kelestarian agar pengetahuan tersebut dapat menjamin kehidupan mereka. Penduduk akan turut melibatkan diri mereka dalam pembangunan ini dengan mengamalkan konsep-konsep kelestarian agar dapat memelihara warisan negara yang terdapat di Bandar Melaka. Kajian ini boleh menyebabkan pihak berkuasa untuk mempraktikkan amalan pembangunan pelancongan warisan di Melaka Tengah yang berasaskan Petunjuk Pelancongan Lestari. Tindakan pihak berkuasa yang wajar dengan mempertimbangkan konsep kelestarian dapat meningkatkan pendapatan negara. Pelancongan yang lestari dapat menarik lebih banyak pelancong ke Bandar Melaka sekaligus meningkatkan pendapatan penduduk tempatan dan negeri.

Di samping itu, kajian ini juga memberi implikasi kepada negara asing dalam pembangunan pelancongan warisan. Mereka mungkin dapat mengaplikasikan Petunjuk Pelancongan Lestari ini dalam proses pembangunan pelancongan di negara mereka. Tambahan pula, kajian ini juga akan memberi implikasi kepada pengkaji akan datang. Mereka dapat menggunakan idea kajian ini dalam memperkembangkan kajian lanjutan yang berkaitan dengan memilih konsep, tempat kajian, metodologi dan skop kajian yang lain untuk mengkaji isu yang sama tetapi dari sudut yang berlainan. Bagi penyelidikan masa hadapan, pengkaji mencadangkan penyelidik selanjutnya untuk memilih lokasi kajian yang baru seperti luar bandar. Seterusnya, sumbangan keputusan kajian terhadap bidang alam sekitar adalah berkenaan dengan pembangunan pelancongan lestari. Implikasi kepada penjagaan alam sekitar yang merangkumi kerajaan, swasta, masyarakat dan lain-lain akan meningkat. Semua pihak akan menjalankan tanggungjawab masing-masing dalam mempraktikkan amalan yang terdapat dalam Petunjuk Pelancongan Lestari.

RUJUKAN

- Abas, Azlan, Azahan Awang, dan Jamaluddin Md Saad. (2017). Impak bilangan kenderaan terhadap pencemaran bunyi di Banda Hilir, Melaka (Impact of transportation vehicles on noise pollution in Banda Hilir, Melaka). *Geografia-Malaysian Journal of Society and Space*, 13(4).
- AGUILAR-BECERRA, C. D., FRAUSTO-MARTÍNEZ, O. S. C. A. R., PINEDA, H. A., & ACEVEDO, J. L. R. (2017). USE OF SUSTAINABLE TOURISM INDICATORS FOR RURAL COASTAL COMMUNITIES: A REVIEW. *WIT Transactions on Ecology and the Environment*, 226, 803-814.
- Ang, K. H. (2015). Melaka Sebagai Pusat Pelancongan Dunia: Dapatkah Dipertahankan? *Geografia: Malaysian Journal of Society and Space*, 11(9), 75-85.

- Ang, K. H. (2016). Sungai Melaka Sebagai Suatu Daya Tarikan Pelancongan Baru di Negeri Melaka: Satu Ulasan Kritis. *Geografia: Malaysian Journal of Society and Space*, 12(1), 108-117.
- Baharuddin Mohamed dan Nikmatul Adha Nordin. (2007). *Perancangan Pelancongan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Bavani Arumugam, Abdul Jalil Othman dan Mohana Dass Ramasamy. (2019). Tahap pengetahuan isi kandungan tatabahasa Tamil Punarriyal dalam kalangan guru pelatih. *EDUCATUM Journal of Social Sciences*, 5(1), 54-66. <https://doi.org/10.37134/ejoss.vol5.1.7.2019>
- Dymond. S. J. (1997) Indicators of Sustainable Tourism in New Zealand: A Local Government Perspective. *Journal of Sustainable Tourism*, Vol.5. No.4
- Fatimah Hassan dan Fauziah Che Leh. (2010). *Pembangunan Pelancongan Lestari di Felda Gugusan Trolak: Satu Analisis. Isu-isu Semasa Alam Sekitar di Malaysia*. penyunting Yazid Saleh, Fauziah Che Leh, Mazdi Marzuki. Tanjung Malim. Perak: Penerbit UPSI.
- Jabatan Perangkaan Melaka. (2018). Diperoleh pada Januari 15, 2019 daripada Pejabat Jabatan Perangkaan Melaka.
- Mohamad Zaki Ahmad, Johan Afendi Ibrahim, Norria Zakaria dan Malike Brahim. (2018). Kelangsungan sumberjaya pelancongan negara melalui penerapan konsep pelancongan lestari: aspek untuk pertimbangan. In: *Persidangan Kebangsaan "Governance dan Development 2018*, 29-30 Oktober. Diperoleh pada Jun 7, 2021 daripada <http://repo.uum.edu.my/25461/>
- Nurfashihah Omar & Indera Syahrul Mat Radzuan. (2021). Kesan-Kesan Pewartaan Melaka Bandaraya Bersejarah Sebagai Tapak Warisan Dunia oleh UNESCO. *Research in Management of Technology and Business*, 2(1), 1443-1458.
- Rahimah Wahid. (2019). Sustainability in the Environment Impact Assessment and Ecological Inputs for Quarry Activities in Melaka Tengah, Melaka. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SUPPLY CHAIN MANAGEMENT*, 8(1).
- Siti Norsakira Mohamed dan Rosniza Aznie Che Rose. (2018). Potensi bandar Kuala Lipis sebagai destinasi pelancongan warisan. *Geografia-Malaysian Journal of Society and Space*, 14(1).
- Siti Salina Masdey, Zuliskandar Ramli. (2018). POTENSI PEMBANGUNAN PELANCONGAN BERASASKAN WARISAN DI BANDAR HILIR, MELAKA: ANALISIS SWOT (THE POTENTIAL OF DEVELOPING TOURISM BASE ON HERITAGE AT BANDAR HILIR MELAKA: SWOT ANALYSIS). *Asian Journal of Environment, History and Heritage*, 2(1).
- Suhartiningsih, E, Sarimah, Noor Azlin, Norly Marlia dan Nasirin. (2020). Persepsi pengusaha inap desa terhadap pembangunan inap desa di negeri Melaka. *Journal of Hospitality and Networks*, 2020(1).
- TourMalaysia.com. (2015). *Malacca City Map*. Diperolehi pada October 20, 2019 daripada <http://www.tourmalaysia.com/malaysia-tourism/melaka-malacca-tourist-map/>
- Zaipul Anwar Zainu. (2019). Development of Policy and Regulations for Hazardous Waste Management in Malaysia. *Journal of Science, Technology and Innovation Policy*, 5(2).